

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Цифрлық дәуірдегі тәрбиеші: технологияны дұрыс қолдану мәдениеті

ЖАРИЯЛАНДЫ
17.11.2025

ТІРЕК СӨЗДЕР

bilimger, АКТ, дербес деректер, инклюзия, кәсіби рефлексия, Киберқауіпсіздік, медиа сауаттылық, мектепке дейінгі тәрбие, мультимедиа, цифрлық құзыреттілік

СІЛТЕМЕ

<https://bilimger.kz/183861/>

Сейсенбаева Жансая Абдешовна

Астана қаласы Есіл ауданы №84 Кәусар балабақшасы

АННОТАЦИЯ

Бұл мақалада мектепке дейінгі білім беру кеңістігінде цифрлық технологияны мақсатты және қауіпсіз тәсілмен қолданудың мәдениеті ғылыми-практикалық тұрғыдан талданады. Тәрбиешінің цифрлық құзыреттілігі, кәсіби этикасы, мазмұнды педагогикалық мақсатпен ұштастыру қағидаттары, дербес деректерді қорғау мен киберқауіпсіздік талаптары, медиа және ақпараттық сауаттылыққа баулу, инклюзия мен қолжетімділікке бағытталған әмбебап дизайн шешімдері және кәсіби рефлексия мен үздіксіз даму механизмдері кешенді түрде жүйеленеді. Дәлелдемелік негіз ретінде Bilimger.kz порталындағы әдістемелік мақалалар, сондай-ақ Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық құжаттары және қазақ тіліндегі беделді ақпараттық-танымдық ресурстар пайдаланылды; олар цифрлық трансформацияның мектепке дейінгі ұйымдардағы сапалы оқыту мен тәрбиені жетілдіруге бағытталған нақты мүмкіндіктерін және тәуекелдерін айқындайды. Нәтижесінде цифрлық дәуірде тәрбиешінің кәсіби әрекетін жобалаудың құндылыққа негізделген моделі ұсынылады, ол оқу мақсаттарын бірінші орынға қоя отырып, технологияны баланың тілдік, когнитивтік және әлеуметтік-эмоциялық дамуын қолдайтын құрал ретінде қолданудың жолдарын көрсетеді.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі тәрбие, цифрлық құзыреттілік, мультимедиа, АКТ, медиа сауаттылық, киберқауіпсіздік, дербес деректер, инклюзия, кәсіби рефлексия.

КІРІСПЕ

Қоғамның цифрлық жаңғыруы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды да түбегейлі өзгертіп, балабақшаны интерактивті, мультимедиалық контентке бай, баланың қызығушылығын тұрақты оқу уәжіне айналдыратын ортаны жобалауға итермелейді. Алайда технологияның өзі мақсатқа айналмауы тиіс; ол нақты оқу нәтижелеріне бағдарланған педагогикалық міндеттерді шешудің құралы болғанда ғана тиімді. Оқытудағы цифрлық трансформация оқу-тәрбие процесін байытып, көрнекіліктің сапасын, бірлескен әрекеттің серпінін, кері байланыстың жеделдігін күшейтеді, бірақ бұл артықшылықтар дұрыс жоспарлау, жас ерекшелігіне сай іріктеу және рефлексиямен ғана іске асады.

Осы тұрғыда тәрбиешінің кәсіби жауапкершілігі – мазмұн мен құралдың логикасын айыра білу, экран уақытын педагогикалық гигиена қағидаттарымен реттеу, балалардың тікелей сенсорлық тәжірибесін алмастырмай, керісінше толықтыратын әрекеттерді ұйымдастыру, сондай-ақ мемлекеттік стандарт талаптарымен және қауіпсіздік регламенттерімен сәйкестікті қамтамасыз ету. Мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты білім беру салаларын кіріктіру, қауіпсіз және құндылыққа негізделген дамытушы ортаны құру міндетін қояды, бұл цифрлық құралдарды саналы, мақсатты және жауапты қолдануды талап етеді.

ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ЖӘНЕ КӘСІБИ ЭТИКА: ТӘРБИЕШІНІҢ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

Цифрлық дәуірдегі тәрбиешінің құзыреттілігі құрылғыны техникалық басқарумен шектелмейді; ол оқу мақсаттарын айқындап, дәл сол мақсатқа қолайлы платформаны таңдаудан бастап, цифрлық контенттің жас ерекшелігіне лайық тілін, визуалдық деңгейін және құндылықтық бейтараптығын саралауды, авторлық құқық пен дәйексөз мәдениетін сақтауды, бала әрекетіндегі цифрлық ізіне мұқият болуды, онлайн және офлайн ортадағы кәсіби этиканы ұстануды және ата-анамен ашық коммуникацияны қамтиды. Мұндай құзыреттілік балалардың зейінін, сөйлеуін, ынтасын және бірлескен әрекетін жандандыратын интерактивті тәжірибені қауіпсіз ұйымдастыруға мүмкіндік береді; кәсіби этика кодексі кез келген технологияны «мақсат – құрал – баланың іс-әрекеті – рефлексия» шеңберінде пайдалану қажеттігін бекітіп, педагогтің рефлексивті ойлауын, дереккөз сапасын бағалау қабілетін және сыни медиаталдауын тұрақты түрде жаңғыртуды талап етеді.

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАҚСАТТЫЛЫҚ ЖӘНЕ ЭКРАН УАҚЫТЫНЫҢ ГИГИЕНАСЫ: МАЗМҰНДЫ САНАЛЫ ІРІКТЕУ

Технологияны дұрыс қолдану мәдениетінің діңгегі – әрбір цифрлық әрекетті нақты оқу

нәтижесімен байланыстыру: қысқа анимация түсінікті ұғымды көрнекілендіру үшін, интерактивті тапсырма жаңа сөзді белсенді қолдану үшін, бейнефрагмент эмоциялық-әлеуметтік жағдайды талқылауға түрткі болу үшін қажет; бұлардың бәрі экран уақытын қысқа, мазмұнын қанық, әрекет ауыстыру циклдерімен (көру – тыңдау – қимылдау – сөйлеу) құрумен ұштасуы керек. Баланың тікелей тәжірибесін алмастырмай, оны кеңейтетін аралас формат – мысалы, табиғат құбылысы туралы қысқа мультимедиалық демонстрациядан кейін серуенде бақылау жүргізу немесе дыбыстау үлгілерін тыңдатқан соң сюжеттік-рөлдік ойынға көшу – цифрлық ортаның мәнін ашып, оқу уәжін бекітеді; осы тәсілдер педагогке сабақ құрылымын жандандырып, саналы экран тәртібін орнықтыруға мүмкіндік береді. Бұл ұстанымдар мектепке дейінгі цифрлық орта туралы отандық әдістемелік материалдарда да жүйелі көрсетілген және практикада нәтижесін береді.

ҚАУІПСІЗДІК, ДЕРБЕС ДЕРЕКТЕР ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ ГИГИЕНА: БАЛА ҚҰҚЫҒЫН ҚОРҒАУ МӘДЕНИЕТІ

Цифрлық ортадағы кез келген әрекет киберқауіпсіздік пен дербес деректерді қорғаудың құқықтық-этикалық талаптарын сақтауға негізделеді: бейне-фотоға түсіру және деректерді жинау ата-ананың саналы келісімімен ғана жүзеге асуы, құжаттар мен файлдар қорғалған ортада сақталуы, құпиясөздер күрделі болып, қосфакторлы аутентификация қолданылуы, ал сыртқы қолданбаларды орнатуда тәуекелдер алдын ала бағалануы тиіс. Қазақстан Республикасының «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Заңы балалардың дербес деректерін өңдеу, сақтау және үшінші тұлғаларға беруге қатысты талаптарды нақтылайды; тәрбиеші осы нормаларды мекеме саясаты мен күнделікті практикаға енгізіп, ұжымдық оқытуда фишингті тану, күмәнді сілтемелерден сақтану, құрылғыны ортақ пайдалану этикеті сияқты дағдыларды тұрақты пысықтауы қажет. Сонымен қатар ата-ана мен балаға арналған «цифрлық гигиена» ережелерін түсіндіру – мысалы, желідегі тілдесу мәдениеті, желілік агрессия мен троллингтен қорғану жолдары – психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің маңызды тетігі саналады.

МЕДИА ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ САУАТТЫЛЫҚ: ШЫНАЙЫЛЫҚТЫ ТЕКСЕРУ ЖӘНЕ КОНТЕНТ САПАСЫН БАҒАЛАУ

Медиа сауаттылық тәрбиешінің кәсіби әрекетінде ақпараттың шынайылығын, дереккөз беделін, мазмұнның жас ерекшелігіне және құндылықтық бейтараптығына сәйкестігін бағалау қабілетін талап етеді; бұл үшін материалды кемінде екі дереккөзбен салыстырып, фактілерді тексеру, визуал мен дыбыстың әсерін рефлексиялық талқылаумен теңгеру, балалармен «көрдім – ойландым – айттым – ойнадым» циклін құру ұсынылады. Сыни ойлау медиасауаттылықтың өзегі ретінде жалған, елді дүрліктіретін

ақпараттың ықпалын әлсіретіп, баланың дүниетанымын тұнық ұстайды; тәрбиеші мультимедиалық контентті «шындыққа сәйкестік – мақсатқа сәйкестік – этикалық сәйкестік» сүзгілерінен өткізгенде, цифрлық құралдар сөздік қорды, қиялды және бірлескен әрекетті күшейтетін сенімді ортаға айналады. Қазақ тіліндегі сараптамалық материалдар медиасауаттылықтың басты шарты – сын тұрғысынан ойлау мен дәлелге сүйену екенін, цифрлық ортадағы эмоциялық манипуляцияларды танудың маңызын атап көрсетеді; бұл ұстанымдар балабақшада ақпаратпен жұмыс мәдениетін қалыптастырудың практикалық негізі бола алады.

ИНКЛЮЗИЯ ЖӘНЕ ҚОЛЖЕТІМДІЛІК: ӘМБЕБАП ДИЗАЙН ҚАҒИДАТТАРЫ АРҚЫЛЫ БАРША БАЛАҒА МҮМКІНДІК

Технологияның шынайы құндылығы – әртүрлі даму қарқыны мен қажеттілігі бар балалардың оқу процесіне толыққанды қатысуын кеңейтуінде; сондықтан цифрлық орта әмбебап дизайн қағидастарымен жобалануы керек: интерфейс қарапайым әрі түсінікті болуы, белгішелер ірі және айқын топтастырылуы, дыбыстық-вербалды сүйемел мен субтитрлер қолданылуы, тапсырмаға жетуге апаратын қадам саны қысқартылуы, назарды бөлуі мүмкін анимациялар шектелуі және экраннан тыс «шынайы» әрекетпен теңгерілуі қажет. Интерактивті тақта немесе планшет арқылы берілген тапсырмалар баланың қимыл-әрекетін, ауызша жауап беруін, шынайы заттармен әрекеттесуін тұраланып тастамай, керісінше қолдауына қызмет еткенде, ынтымақтастық, өзіне сенім және прагматикалық тіл дағдылары бекем қалыптасады; отандық әдістемелік материалдар балабақшадағы цифрлық трансформацияны баланың ойын кеңістігін байытуға бағытталған практикалық іс-әрекеттермен ұштастыруды ұсынады.

КӘСІБИ ДАМУ ЖӘНЕ ЦИФРЛЫҚ РЕФЛЕКСИЯ: НӘТИЖЕНІ ӨЛШЕУ, ПРОЦЕСТІ ЖЕТІЛДІРУ

Технологияны дұрыс қолдану мәдениеті тәрбиешінің үздіксіз кәсіби дамуы мен рефлексиясыз орнықпайды: әдістемелік қауымдастықтағы тәжірибе алмасуларға қатысу, цифрлық құралмен өткен сабақты бейнежазба арқылы өзіндік талдау, балалардың вербалды жауап саны, бірлескен тапсырмаға қатысу үлесі, экраннан кейінгі әрекеттің сапасы сияқты қысқа индикаторлармен мониторинг жүргізу, сондай-ақ «мақсат – цифрлық құрал – баланың іс-әрекеті – рефлексия» шеңберін сценарийде айқын белгілеу тиімді. Bilimgger.kz-та жарияланған әдістемелік материалдар цифрлық құралдардың оқу мотивациясын, көрнекіліктің байытылуын және кері байланыстың жеделдігін арттыруға ықпал ететінін көрсетеді; бастауыш буынға арналған әдістемелерден алынған ұстанымдарды мектепке дейінгі жасқа бейімдеп, ойын арқылы оқытуға кіріктіру де пайдалы. Мұның бәрі технологияның «сәндік» қолданылуын емес, дәлелді әсерін қорғап, цифрлық шешімдердің оқу сапасына қосқан үлесін өлшеуге

мүмкіндік береді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Балабақшадағы технология қолдану мәдениеті – құндылыққа негізделген, мақсатқа бағдарланған және қауіпсіздікті басым қоятын кәсіби ұстанымдардың тұтас жүйесі. Тәрбиеші цифрлық құзыреттілігін этикалық нормалармен ұштастырғанда, цифрлық контентті жас ерекшелігіне сай іріктеп, экран уақытын педагогикалық гигиенамен реттегенде және дербес деректерді қорғау талаптарын қатаң сақтағанда, технология баланың табиғи ойын әрекетін байытып, тілдік, когнитивтік және әлеуметтік-эмоциялық дамуын күшейтетін пәрменді құралға айналады. Медиа сауаттылық пен сыни ойлауға сүйенген контент талдауы жалған немесе эмоциялық манипуляцияға құрылған материалдардың алдын алып, сенімді білім беру кеңістігін қалыптастырады; инклюзияға бағытталған әмбебап дизайн мен кәсіби рефлексия технологиялық шешімдерді барша балаға қолжетімді етеді және олардың оқу процесіне теңдей қатысуын қамтамасыз етеді. Демек, цифрлық дәуірдегі тәрбиеші – технологияның тұтынушысы емес, оны педагогикалық мақсатпен үйлестіріп, бала құқығын қорғайтын, ата-анамен серіктестік орнататын, сапаны дерекпен дәлелдейтін кәсіби модератор.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. **Білім берудегі цифрлық трансформация.** *Bilimger.kz.*
<https://bilimger.kz/183355/>
2. **Білім беру саласындағы цифрлық құзыреттілік және оның маңызы.** *Bilimger.kz.* <https://bilimger.kz/179909/>
3. **Балабақшада қолдануға тиімді технологиялар.** *Bilimger.kz.*
<https://bilimger.kz/151389/>
4. **Балабақшада ақпараттық технологияларды қолдану.** *Bilimger.kz.*
<https://bilimger.kz/78300/>
5. **«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты».** ҚР Әділет министрлігінің Әділет құқықтық ақпараттық жүйесі (*Adilet*). <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
6. **«Дербес деректер және оларды қорғау туралы» ҚР Заңы (21.05.2013 ж., №94-V).** *Adilet.* <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1300000094>
7. **Интернеттегі троллинг: ата-ана баланы қалай қорғай алады?**
<https://baribar.kz/146833/internettegi-trolling-ata-ana-balany-qalaj-qorghaj-alady/>
8. **Әлеуметтік медиа және ақпараттық сауаттылық мәселелері.** *Massaget.kz.*
<https://massaget.kz/gumanitarly-lyymdar/aleumettk-media-jane-akparattyik-sauattyil-yik-maseleler-42572/>

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.